

Nebi Miş

nmis@setav.org

Varoluşsal Savaş Doktrini ve Bölgesel Yayılma Dinamikleri

Pentagon'dan sızan bilgilerde, "ABD'ye yönelik yakın gelecekte bir İran tehdidinin olmadığı" ortaya çıkması, ABD'nin karar alıcıları arasındaki anlaşmazlığı gün yüzüne çıkarıyor. ABD'nin savaşa girmek için net bir stratejisi olmadığı gibi, bir "çıkış stratejisi" de görülüyor hatta savaşın kontrolünü kaybeden bir görüntü veriyor. ABD, İran'ın geri vuruş kabiliyeti ve bu denli geniş bölgeyi etkileyeceği konusunda bir fikre sahip değilmiş. Ayrıca, İran'ın savaşı bölgeye yaymasının küresel maliyetini de öngöremediği anlaşıyor.

Modern savaş literatüründe, ilk üç gün çok önemlidir. Çünkü, tarafların kapasiteleri, niyetleri ve stratejilerinin ne olduğu aşağı yukarı netleşir. Savaşın ilk birkaç gününe savaşan taraflar açısından bakıldığında, ABD'nin net bir stratejisinin olmadığı anlaşıyor. İsrail'in peşine takıldığı ve Trump'ın savaşa zorlandığı çok açık biçimde ortaya çıktı. Dışişleri Bakanı Marco Rubio, İsrail'in isteği ile savaşa sürüklendiklerini söyleyerek bu gerçekliği resmi ağızdan da dile getirmişti. Daha sonra, "Ben öyle demek istemedim" dese de Rubio'nun bir nevi itirafı, artık kayıtlara geçmiş durumda.

ABD yönetimi içinde hedef ve gerekçe konusunda çelişkili açıklamalar var. Trump'ın "rejim değişikliği vurgusu" ile Savaş Bakanı Pete Hegseth'in "Bu bir rejim değişikliği savaşı değil" açıklama-

sı, saldırının stratejik çerçevesi konusunda bir uyumun olmadığını gösteriyor. Yine Pentagon'dan sızan bilgilerde, "ABD'ye yönelik yakın gelecekte bir İran tehdidinin olmadığı" ortaya çıkması, ABD'nin karar alıcıları arasındaki anlaşmazlığı gün yüzüne çıkarıyor.

ABD'nin savaşa girmek için net bir stratejisi olmadığı gibi, bir "çıkış stratejisi" de yok. ABD, savaşın kontrolünü kaybeden bir görüntü veriyor. ABD, İran'ın geri vuruş kabiliyeti ve bu denli geniş bölgeyi etkileyeceği konusunda bir fikre sahip değilmiş. Ayrıca, İran'ın savaşı bölgeye yaymasının küresel maliyetini öngöremediği anlaşıyor.

İsrail ve ABD açısından, İran'ın üst düzey yöneticilerinin ve Dini Lider Hamaney'in ilk saldırılarda öldürülmesi, operasyon gücü açısından önemli olarak görülebilir. İran açısından da bu durum son derece sarsıcı olarak değerlendirilebilir. Ancak İran, bu kadar üst düzey yöneticisi öldürülmesine rağmen, anayasaya göre "geçici liderlik" mekanizmasını hızla devre soktu. Sistem,

 ABD Başkanı Donald Trump ile İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu Beyaz Saray'da görüştü. (Avi Ohayon - GPO / AA, 11 Şubat 2026)

İRAN, BU KADAR ÜST DÜZEY YÖNETİCİSİ ÖLDÜRÜLMESİNE RAĞMEN, ANAYASAYA GÖRE “GEÇİCİ LİDERLİK” MEKANİZMASINI HIZLA DEVRE SOKTU. SİSTEM, KURUMSAL SÜREKLİLİK ANLAMINDA İŞLİYOR. İSRAİL’İN BEKLEDİĞİ BİR “OTORİTE BOŞLUĞU” ŞİMDİLİK ORTAYA ÇIKMADI VE REJİM DEĞİŞİKLİĞİ BEKLENTİSİ KISA VADEDE GERÇEKÇİ GÖRÜNÜYOR. İRAN ORDUSU, ÖNCEDEN BELİRLENMİŞ HEDEFLERE SALDIRILARINI DEVAM ETTİRİYOR. DEVRİM MUHAFIZLARI VE SİYASİ LİDERLİK, MERKEZİ KONTROLÜNÜ SÜRDÜRÜYOR. DİNİ LİDERİN ÖLDÜRÜLMESİNİN “BAYRAK ETRAFINDA KENETLENME” ETKİSİNİ OLUŞTURDUĞU GÖRÜLÜYOR.

kurumsal süreklilik anlamında işliyor. İsrail’in beklediği bir “otorite boşluğu” şimdilik ortaya çıkmadı. İran ordusu, önceden belirlenmiş hedeflere saldırılarını devam ettiriyor.

Devrim Muhafızları ve siyasi liderlik, merkezi kontrolünü sürdürüyor. Dini liderin öldürülmesinin “bayrak etrafında kenetlenme” etkisini oluşturduğu görülüyor. Bu bağlamda elit birliğini koruma konusunda şu ana kadar bir çatlak ortaya çıkmadı. Bu zaviyeden bakıldığında, rejim değişikliği beklentisi kısa vadede gerçekçi görünmüyor.

İran “çok katmanlı bir misilleme” doktrini uyguluyor. “Varoluşsal savaş” konsepti ile hareket ediyor. Böyle olduğu için, savaşı yalnız İsrail ile sınırlı tutmadı. Körfezdeki ABD üsleri, deniz ticareti ve Hürmüz Boğazı üzerinden “maliyeti dışsallaştırarak yayma hedefi”ne odaklanmış durumda. Savaşın hem bölgesel hem de küresel maliyetini yükseltmek istiyor. Arabulucu olan Umman dâhil tüm Körfez ülkelerine saldırı düzenledi. Bölgeyi savaşın içine çekti. İran bu hamleleri ile caydırıcılığı yeniden temin etmek ve ABD’yi geri adım atmaya zorlamayı düşünse de, bölgesel meşruiyetini büyük oranda zedeledi.

İran savaşı, doğrudan İsrail yerine Körfez ülkelerine büyük zarar verecek şekilde genişlettiği için, bu Tel Aviv’in de işine yarıyor. 7 Ekim öncesinde İran ve Körfez ülkelerinin normalleşmeye başlayan ilişkilerinde bu savaştan sonra tekrar dramatik bir kopuş meydana gelecektir. Bölgesel savaşı en baştan isteyen ülkenin İsrail olduğunu bu bağlam üzerinden okumak gerekir. Dolayısıyla, bölge ülkelerinin tamamen İran’ın karşısına geçmesi, İsrail’in istediği bir durumdu. İran’ın, misillemeyi bölge ülkelerine içine alacak şekilde genişletmesi, Türkiye dâhil bölge

ülkeleri ve toplumları tarafından yanlış olarak görüldü.

Türkiye, diplomatik aktivizmini sürdürüyor. Hem İran hem bölge hem de ABD ve Batı ülkeleri ile yoğun bir diplomasi trafiği yürütüyor. Yani tüm taraflarla görüşüyor. Savaşın yayılmasını ve savaşın maliyetinin azaltılması, tekrar diplomasi masasına dönülmesi için yoğun çaba harcıyor. Diğer taraftan savaşın uzun sürmesi halinde, oluşacak göç baskısını, enerji güvenliğinde ve ekonomisinde meydana gelecek maliyetleri yönetmek için tüm hazırlıkları yapmaya çalışıyor.

İran “varoluşsal savaş” konseptine geçtiği için, savaşın uzama ihtimali giderek artıyor. Dünya savaş tarihinde, dini lider dâhil en üst yöneticilerinin çoğunun ilk anda öldürülmesi, ilk defa oluyor. Bu durum, ulusal gurur açısından İran’ın tekrar masaya dönmesini zorlaştıracak. Hamaney, yalnızca İran’ın değil, Şii dünyasının lideri olduğu için savaşın beklenmedik etkileri çok daha geniş coğrafyaları etkileyebilir.

Çatışmanın Dinamikleri ve Öngörüler

Müzakereler devam ederken, ABD’nin bölgeye büyük bir askeri yığınak yapması, müzakerelerden ne sonuç çıkarsa çıksın, saldırının yapılacağına işaret etti.

İran ve ABD’li müzakereciler, Umman’ın arabuluculuğunda Cenevre’de üçüncü tur görüşmeleri tamamlamış, yeni tur görüşmelerin Viyana’da yapılması kararlaştırılmıştı. Arabulucu olan Umman Dışişleri Bakanı, müzakerelerin çok olumlu ve yapıcı gittiğini, barışa yakın olduğunu deklare eden açıklamalar yapmıştı.

Ancak ABD-İsrail saldırısı, Haziran 2025 saldırılarında olduğu gibi, müzakerelerin en kritik döneminde yapıldı. Bu anlam-

da, diplomasinin barışa ulaşmak için yapılmadığı anlaşıldı. Müzakerelerin, karşı tarafı oyalamak, hedef şaşırtmak ve İranlı yöneticilere ani şekilde saldırı düzenlemek için planlandığı, ilk gün saldırılarla ortaya çıktı. Yani müzakere masası, sahadaki hazırlığın bir parçası olarak kurgulanmış.

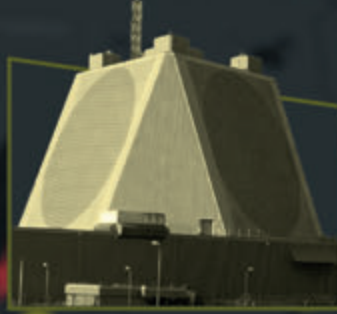
İran, ABD’nin tüm şartlarını kabul etse de saldırı gerçekleştirilecekti. Nükleer silah üretimi bahane olarak kullanıldı. Esas nihai hedefin İran rejimi olduğu, saldırıda dini lider Hamaney dâhil, üst düzey yöneticilerin öldürülmesi ile daha net anlaşıldı.

İsrail’in, 7 Ekim’den itibaren İran’ın merkezi hedef olduğu bölgesel bir savaş planı yaptığı ortaya çıkıyor. Washington yönetimi üzerinde kurulan ve sayetle, İran’a saldırı için baskı giderek artırılırken Trump’ın saldırıya zorlandığı görülüyor. İlk aşamada İran, vekaletleri üzerinden zayıflatılırken, Haziran saldırılarında, ABD’nin askeri seçeneğe yönlendirildiği ve İran’ın kapasitesi ve kırılabilirliklerinin test edildiği anlaşıyor. Yani İran, ekonomik ve iç kırılabilirlikler açısından zayıflatılarak, saldırıya hazır hale getirilmiş.

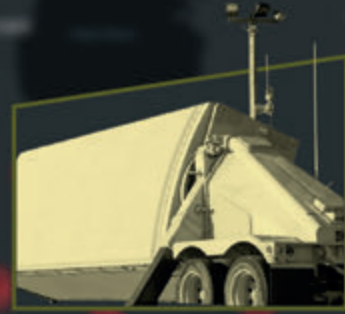
Bu son saldırı ile birlikte de nükleer program, balistik füze kapasitesi ve milis mimarisi tamamen etkisiz hale getirilmek isteniyor. En nihayetinde ABD, İran’da kökten bir rejim mimarisinin değişimini ya da rejimi yeni aktörlerle davranış değişimine zorluyor. Trump’ın Devrim Muhafızlarına çağrı yaparak kendi safına geçenlere dokunulmazlık vadetmesi, savaşa devam edenlerin ise akıbetinin acı olacağını söylemesi, her iki ihtimali içinde barındırıyor.

İran sadece İsrail’e karşılık vermedi. ABD üssünün olduğu tüm Körfez ülkelerine füze gönderdi. Dolayısıyla,

İran saldırılarında ABD'nin toplam maddi zararı 1,9 milyar dolar

Katar Al-Udeid
AN/FPS-132 Radar sistemi
1,1 milyar dolar

BAE Al-Ruwais
AN/TPY-2 (THAAD) radarı
500 milyon dolar

Kuveyt
3 adet F-15E Strike Eagle
savaş uçağı
282 milyon dolar

Bahreyn NSA Bahrain
2 adet AN/GSC-52B MET terminali
20 milyon dolar

ABD'nin İran'a yönelik saldırılarının ilk 4 gününde yaklaşık 2 milyar dolar değerinde askeri ekipman kaybedildiği belirlendi. (Murat Usubali / AA, 5 Mart 2026)

05.03.2026

İran, savaşı doğrudan İsrail yerine Körfez ülkelerine büyük zarar verecek şekilde genişlettiği için bu Tel Aviv'in de işine yarıyor. 7 Ekim öncesinde İran ve Körfez ülkelerinin normalleşmeye başlayan ilişkilerinde bu savaştan sonra tekrar dramatik bir kopuş meydana gelecektir. Bölgesel savaşı en baştan isteyen ülkenin İsrail olduğunu bu bağlam üzerinden okumak gerekir. Dolayısıyla, bölge ülkelerinin tamamen İran'ın karşısına geçmesi, İsrail'in istediği bir durumdu.

devam eden bir bölgesel savaş var. Körfez ülkeleri, doğrudan savaşın bir tarafı olmasa da, çatışmanın merkezinde. Hedef oldukları için geleceğe yönelik güvenlik ihtiyaçlarına göre yeniden konumlanmaları kaçınılmaz olacak. Aynı zamanda, son yıllarda yer altı kaynaklarının dışında, ekonomik gelecekleri için dışardaki yatırımları ve bölgedeki yatırımları büyük zarar görecektir.

İran, Hürmüz boğazının kapatılması ile enerji arzı ve lojistik hatların güvenliği üzerinden savaşın küresel maliyetini yükseltmek istiyor. İran, varoluşsal bir savaşın içinde. Ya elindeki tüm askeri imkanları sonuna kadar kullanarak, "hedeflerine" büyük zarar verecek. Bu savaşın uzaması demektir. Aynı zamanda İran'ın da büyük kayıpları anlamına gelir. Ya da sınırlı misillemelerle yetinerek farklı bir çıkış yolu arayabilir.

İran mevcut rejiminin geleceği ile ilgili üç senaryo hala mümkün. İlki, bayrak

etrafında toplanarak iç konsolidasyon artabilir. Bu savaşı uzatacaktır. İkincisi, üst düzey kayıplar ve ekonomin giderek daha da kötüleşmesi elit içinde çatlaklar oluşturabilir. Üçüncü senaryo ise misillemede başarılı oldum hikayesini içeriye satarak, dışarda yeniden pazarlığa dönebilir. Hatta rejim tamamen değişmese de bir davranış değişikliğine razı olabilir.

ABD'nin devam eden saldırıları ile savaşlar normalleştiriliyor. Bir devlet başkanını doğrudan hedef alarak rejim değişikliğini hedeflemek olağanlaştırılıyor. Diplomasi, arabuluculuk, kolaylaştırıcılık gibi mekanizmalar anlamsızlaştırılıyor. ABD büyük güç rekabetini doğrudan Çin ile yapmak yerine dolaylı savaşlar üzerinden yürütüyor. Şu an için İsrail, küresel düzenin en önemli sorunu. Bu sorunla dünya yüzleşti. İsrail karşıtlığı giderek yükseldi. Bu savaşla birlikte bu karşıtlık daha da yükselecek. **K**